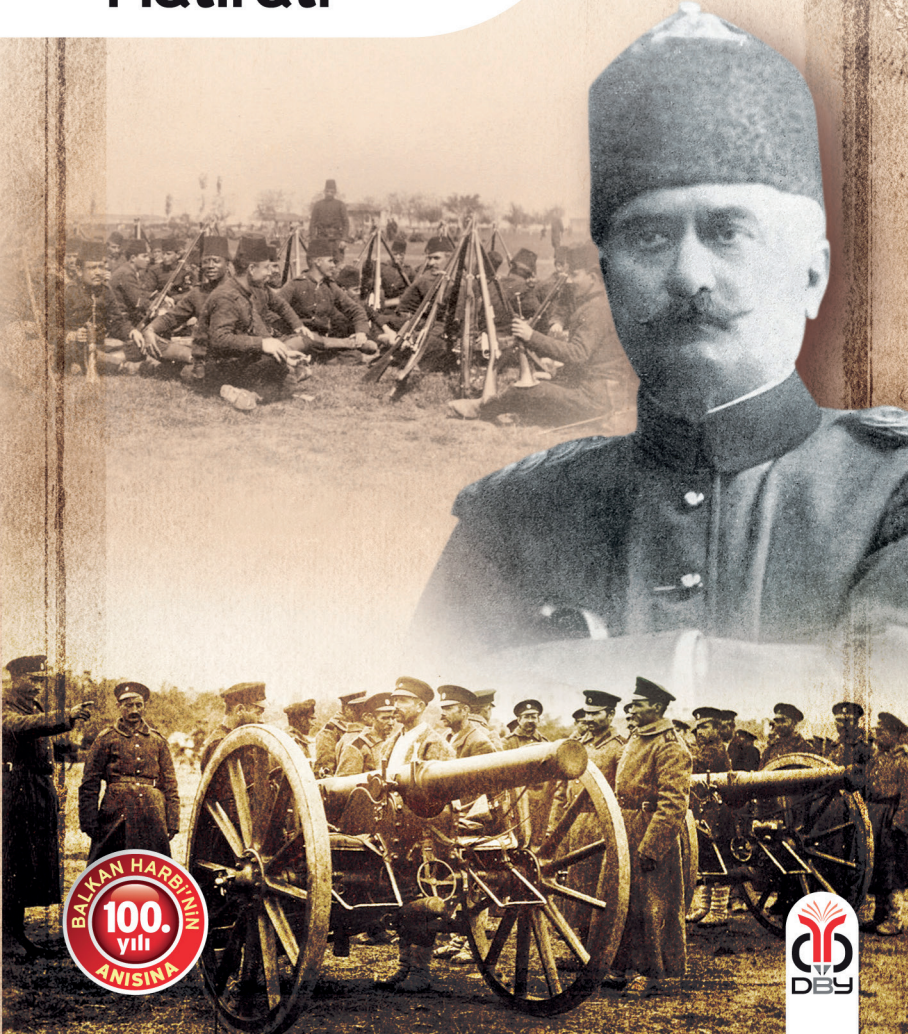

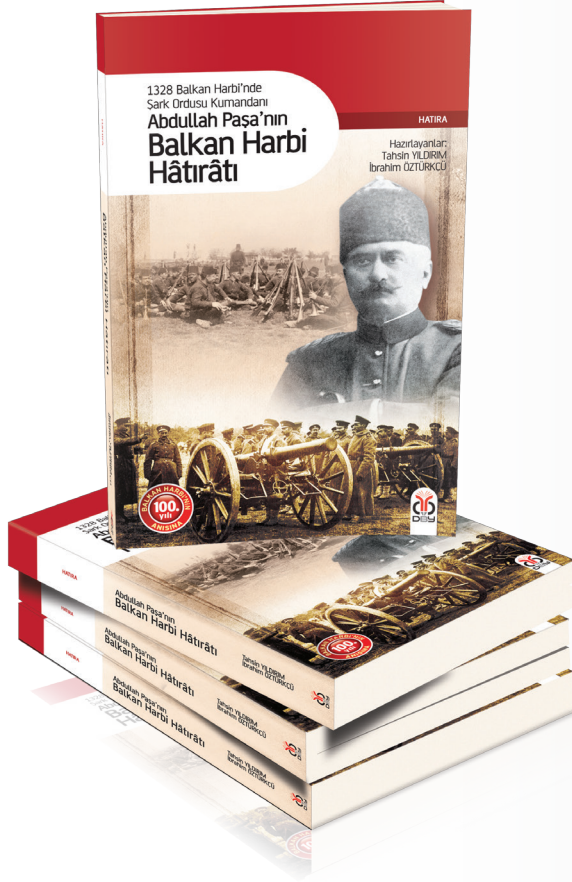
1328 Balkan Harbi'nde
Şark Ordusu Kumandanı

Abdullah Paşa'nın Balkan Harbi Hâtırâtı

HATIRA

Hazırlayanlar:
Tahsin YILDIRIM
İbrahim ÖZTÜRKÇÜ

1328 Balkan Harbi'nde Şark Ordusu Kumandanı Abdullah Paşa'nın Balkan Harbi Hâtrâtı

HATIRA

Hazırlayanlar
Tahsin Yıldırım - İbrahim Öztürkçü

© DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI, 2012

DBY: 9
Hatıra: 8

ISBN: 978-605-88002-6-7
Sertifika No: 18188

Birinci Baskı:
İstanbul, Ocak 2012

Hazırlayanlar:
Tahsin Yıldırım
İbrahim Öztürkçü

Editör:
Ersan Güngör

Yayın Yönetmeni:
İrfan Güngörür

Sayfa Düzeni:
DBY

Kapak Tasarım:
Sercan Arslan

Baskı/Cilt:
Şenyıldız Yay. Matbaacılık Ltd. Şti.
Gümüşsuyu Cad. No: 3, K: 2 Topkapı/İstanbul
Tel: 0212 483 47 92 (Sertifika No: 11964)

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ticarethane Sokak Tevfikkuşoğlu İşhanı No: 11/36
Sultanahmet - Fatih / İstanbul / Türkiye
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

*Eserin birinci defa hakk-ı tab'ı müşârun-
ileyh tarafından Erkân-ı Harbiye
Mektebi'ne ithâf edildiği gibi masârif-ı
tab'ıyesine medâr olmak üzere kâğudî da
tedârik ve ihdâ buyurulmuştur.*

Birinci Ferik Abdullah

Tahsin YILDIRIM, 1972 yılında Kayseri’de doğdu. Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nden mezun olduktan sonra Kırkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı’nda yüksek lisansını tamamladı. “*Eşlerinin Gözüyle Edebiyatçılarımız*”, “*Şehzade Yusuf İzzettin Efendi*”, “*Türk Edebiyatında Müstear İsimler*”, “*Milli Mücadele’de Mehmet Âkif*”, “*Osmanlı’nın Peygamber Aşkı*”, “*Hatıralar ve Fikirler Etrafında Mehmet Âkif’i Anlamak*”, “*Osmanlı Padişahlarının Manevi Dünyası*” kitaplarının birkaçıdır. *Yeni Şafak*, *Milli Gazete*, *Yasakmeyve*, *Hece*, *Varlık*, *Dergâh*, *Size* gibi süreli yayınlarda edebiyat-tarih alanlarında birçok deneme ve makalesi yayımlandı.

İbrahim ÖZTÜRKÇÜ, 1980 yılında Van’da doğdu. 1997 yılında giriş yaptığı Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden 2001 yılında mezun oldu. Aynı yıl başladığı yüksek lisans çalışmasını 2004 yılında tamamladı. Edebiyat ve Osmanlı Türkçesi alanında çeşitli kurumlarda dersler veren yazarın telif ve çeviri olarak yayımlanan kitap çalışmaları bulunmaktadır. “*Kültür ve Edebiyatımızda İlk’ler ve En’ler*”, “*Şemseddin Sami, Emsâl*” telif ve yayına hazırladığı çalışmalarından bazılarıdır. Ayrıca *Yağmur*, *Tarih Bilinci*, *Dil ve Edebiyat* gibi çeşitli dergilerde tarih ve edebiyat konulu makaleleri yayımlanmıştır.

İçindekiler

Sunuş.....13

Giriş: Balkan Harplerine Dair.....17

- I. Balkan Harbi’nin Sebepleri.....19
- I. Balkan Harbi’nde Seferberlik ve Harp İlanı.....20
- I. Balkan Harbi Yenilgisi 21
- I. Balkan Harbi’nin Sonuçları.....22
- II. Balkan Harbi 24
- Sonuç.....25

Abdullah Kölemen Paşa.....27

- Hayatı 27
- Eserleri.....34

Abdullah Paşa’ya Göre Balkan Harbi’nin Yenilgi Sebepleri.....41

Bibliyografya 65

Abdullah Paşa Balkan Harbi Hâtırâtı

Başlamadan Evvel.....71

İfâde-i Merâm.....73

Medhal	75
• Sultân Hamîd Zamanında Ordu.....	76
• Meşrûtiyet'ten Sonra Ordu.....	77
• Orduda Talim ve Terbiye.....	78
• Tensikât-ı Cedîde.....	79
• Ordunun Zaaf-ı Manevîsi.....	84
• Ordunun Zaaf-ı Maddîsi.....	85
• Harbin Önünü Almak İçin Teşebbüs.....	86
• Kumanda Kabûlündeki Zarûret.....	91

Seferberlik ve Tecemmu' Devri

Seferberlik	95
• Seferberlik Emri.....	95
• Muvazzaf Kuvve-i Askeriyemiz.....	96
• Nizâmîye Kıtâatının Seferberliği.....	97
• Harbiye Nezâreti'ne Tahrîrât.....	101
• Redîf Fırkalarının ve Müstahfızların Seferberliği.....	103
• Nizâm-ı Harb.....	104
• Şark Ordusu'na Merbût Kuvâ-yı Sâire.....	106

Harekât-ı Harbiye Lâyihası	107
• Ordu-yı Hümâyûn İnkisâmı.....	109
• Trakya Ordusu'nun Sûret-i Ta'biye ve Tahşîdi (Lâhika).....	109
• Hudûdların Tarassudu.....	113
• Tecemmu'un Cereyân-ı Tedrîcîsi.....	114
• Düşmanın Suver-i Muhtemele-i Tahattîsine Göre İcrâ Olunacak Harekât-ı Tedâfû'îye.....	115
• Taarruz Sevku'l-Ceyşi.....	116
• Taarruzdaki Fikr-i Umûmî.....	118
• Harekât-ı Taarruziye.....	119
• Mütâlaât ve Tedkîkât.....	120

Tecemmu'	137
-----------------------	-----

• Tecemmu' İçin Nakliyât.....	142
• Ordunun İctimâ'ına Müessir Ahvâl.....	145
• Şark Ordusu'nun Kuvve-i Umûmiyesi.....	149
• Kalenin Vaziyeti.....	149
• Bulgar Ordusu'na Dâir Malûmât.....	150
• Bulgar Ordusu'nun Tecemmu'u Hakkında Mütâlaât.....	151
• 3 ve 4 Teşrîn-i Evvel Muhâberât ve Mukarrerâtı.....	153
• Kolorduların Taarruz Maksadıyla Terkîb ve Cem'i İçin Tertîbât.....	161
• Ordunun İâşe Cihetiyle Vaziyeti.....	162
• İâşe Husûsunda Uğranılan Müşkilâtın Başlıca Esbâbı.....	163
• Düşmana Dâir Malûmât.....	166
• Vaziyet Hakkında Mütâlaât ve İttihâz Kılınan Tertîbât.....	170
• Vaziyet Hakkında Mütâlaât.....	175

Kırkkilise Muhârebesi'ne Takaddüm Eden Günlerin Vukûâtı

6 Teşrîn-i Evvel'de Cereyân-ı Ahvâl	181
• Mülâhazât-ı Sevku'l-Ceyşiye.....	183
• Bugün (6 Teşrîn-i Evvel) Düşmana Dâir Muhtelif Menâbi'den Gelen Malûmâtın Hülâsası.....	185
• Düşmanın Vaziyeti Hakkında Mütâlaât.....	188
• Şark Ordusu'nun Vaziyeti.....	189
• 6 Teşrîn-i Evvel Muhâberâtı.....	190
7 Teşrîn-i Evvel'de Cereyân Eden Ahvâl	199
• 6/7 Teşrîn-i Evvel'de Mevki-i Müstahkemden Düşmana Dâir Mevrûd Malûmât.....	199
• Vaziyet Hakkında Mütâlaât ve Mukarrerât.....	200
• İttihâz Olunan Tertîbât.....	202
• 7 Teşrîn-i Evvel Ordu Emrinin İtâsına Esâs Olan Fikir.....	204
• Üçüncü Kolordu Kumandanının Raporu.....	205
• Şükrü Paşa'nın Raporu.....	206

• Dördüncü Taarruz Emri	208
• Emr-i Müveccih Hakkında Mülâhazât	209
Harekât-ı Taarruziyye Kıyâmı Mûcib Esbâb	211
• Büyük Karargâh-ı Umûmîden Mevrûd Son Taarruz Emri.....	215
8 Teşrîn-i Evvel'de Cereyân Eden Ahvâl.....	217
• Düşmana Dâir Alınan Malûmâtın Hülâsası.....	217
• Vaziyet Hakkında Mütâlaât	218
• Taarruz Emri ve bu emirle İttihâz Olunan Tertîbâta Esâs Olan Fikir	219
• Emr-i Yevmî ve Beyânnâme	221
• Beyânnâme.....	223
9 Teşrîn-i Evvel Vekâyii	225
• Dördüncü Kolordu'nun Raporu ve Bu Bâbdaki Mütâlaamız.....	227
• Karargâh Yenice Garb Sırtlarında.....	228
• Kırkkilise'den Kavaklı'ya Azîmet.....	241
• Vaziyet Hakkında Mülâhazât.....	245
10 Teşrîn-i Evvel'de Cereyân Eden Ahvâl.....	249
• Ordu Emrine Esâs Olan Fikir	253
Vaziyet Hakkında Alınan Malûmât ve Mütâlaât	255
• Karargâhın Çorlu'ya Muvâsalatında.....	255
• Üçüncü Kolordu'nun Raporları Hakkında Mütâlaât	259
• Birinci Kolordu Nezdinde Cereyân Eden Ahvâl	260
• Birinci Kolordu'nun Raporları Hakkında Mütâlaât	261
• Netîce-i Mülâhaza.....	263
Kırkkilise Muhârebesi'nden Sonra Cereyân Eden Ahvâl	265
12 Teşrîn-i Evvel'de Cereyân Eden Ahvâl.....	267
• Ordunun Hâl ve Vaziyeti.....	267

13 Teşrîn-i Evvel'de Cereyân Eden Ahvâl.....	271
• Birinci Kolordu'nun Vaziyeti	271
• İkinci Kolordu'nun Vaziyeti	272
• Dördüncü Kolordu ve Süvârî Fırkası'nın Vaziyeti.....	274
Mülâhazât.....	277
Lüleburgaz Muhârebesi'nin Mukaddemâtı.....	281
• 13 Teşrîn-i Evvel Akşamı Ordunun Vaziyeti.....	281
• Başkumandanlık Emrine Cevâb ve Bil-Mukâbele Alınan Cevâb.....	287
• Kolordu Kumandanlarının Ergene Hattına Çekilmek Emrine Muhâlefetleri.....	290
• Der-meyân olunan esbâbdan biri.....	293
• Günlerce aç kalmış olan kıtaâtın iâşesi meselesi	293
15 Teşrîn-i Evvel'de Cereyân Eden Ahvâl.....	299
• Süret-i Teblîğ.....	306
• 15 Teşrîn-i Evvel Akşamı Ordunun Vaziyeti.....	307
• Düşmanın Vaziyet ve Kuvveti.....	308
• Orduda Emirsiz Geri Gitmeyi Men' Etmek Üzere Verilen Emir	309
16 Teşrîn-i Evvel 328 Lüleburgaz Muhârebesi	311
16/17 Teşrîn-i Evvel Vukuâtı.....	323
• İkinci Kolordu'nun Raporu Hakkında Mütâlaa	326
• Mütâlaa ve Malûmât-ı Mütemmime.....	330
17 Teşrîn-i Evvel'de Cereyân Eden Ahvâl.....	331
• Bu Rapor Üzerine Mütâlaât ve İttihâz Olunan Tertîbât.....	335
• Vaziyet Hakkında Mütâlaât	338

18 Teşrîn-i Evvel'de Cereyân Eden Ahvâl	345
• Rapor ve Vaziyet Hakkında Mülâhazât.....	347
19 Teşrîn-i Evvel'de Cereyân Eden Ahvâl	351
• Rapor ve Tertîbât Hakkında Mütâlaât	353
• İkinci Kolordu'nun Raporu ve Vaziyet Hakkında Mütâlaât ..	356
• Karârgâh-ı Umûmî'nin Tevbîhnâmesi.....	357
• Tevbîhnâme Hakkında Mütâlaa ve Cevab	358
• Mütâlaât ve Cevâb.....	367
19 Teşrîn-i Evvel'de Cereyân Eden Ahvâl	371
• Vaziyet Hakkında Mütâlaât	373
• Şark Ordusu'nun Teşkilât-ı Ahîresi	375
• Emir ve Vaziyet Hakkında Mütâlaât ve Alınan Raporlar.....	382
• Malûmât-ı Mütemmime ve Başkumandanlık Vekâleti'ne Marûzât.....	390
20 Teşrîn-i Evvel'de Cereyân Eden Ahvâl	395
• Rapor Hakkında Mütâlaât ve Karârgâh-ı Umûmî ile Olan Muhâberât.....	401
• Çatalca Hattına Ric'at.....	403
• Evâmir ve Talîmât Hakkında Mütâlaât	407
Hâtime	409
Dizin	411
Ekler	425

Sunuş

*“Târîh’i ‘tekerrür’ diye ta’rif ediyorlar
Hiç ibret alınsaydı, tekerrür mü ederdi?”*
(Mehmet Âkif Ersoy)

Osmanlı Devleti, “hürriyet, adalet, müsâvât” sloganlarının gölgesinde gerçekleşen II. Meşrutîyet’in ilanından birkaç yıl sonra kendisini bir ateş çemberinin içerisinde bulmuştur. Trablus-garp Savaşı’nın izleri henüz silinmemişken, Balkan Savaşları başlamış, onun yaralarını sarmadan da Birinci Dünya Savaşı patlak vermiştir. Yaklaşık on yıl süren bu felaket yılları toprak kaybı dışında, büyük göç ve ekonomik buhranları da beraberinde getirmiştir. Bu savaşlar içerisinde sebep ve sonuçları itibariyle en acı ve ibretli olanı Rumeli topraklarına veda ettiğimiz Balkan Savaşlarıdır. Ve 2012 yılı Balkan Harbi’nin 100. sene-i devriyesidir.

8 Ekim 1912- 30 Mayıs 1913 tarihleri arasında cereyan eden Balkan Harbi, adeta arkasından gelecek büyük yangının habercisi olacak küçük bir yangın gibidir. Osmanlı Devleti, bu savaş sonunda tarihinin en ağır yenilgisine uğrayarak sınırlarını Adriyatik kıyılarından Meriç Nehri’ne kadar çekmek zorunda kalmış ve Rumeli toprakları terk edilmiştir.

Balkan Harbi, Balkanlar'daki dengeleri büyük oranda değiştirmiş, Balkanlarda yeni kurulan diğer devletlerin yanında Arnavutluk da kurulmuştur. Balkan Harbi, Avrupa devletlerini de etkilemiş, bloklar arasındaki gerginliği arttırmış, silahlanma yarışını hızlandırmıştır. Bu da I. Dünya Savaşı'nın çıkmasına sebep olmuştur.

Balkan Harbi üzerine yazılmış mevcut kaynaklar içerisinde kanaatimizce en önemlisi Şark Ordusu Kumandanı Abdullah Paşa'nın hatıratıdır. Bu hatıratı önemli kılan sebeplerin başında, Abdullah Paşa'nın Şark Ordusu Kumandanı olarak harbin bütün safhasını yaşamış olması, bütün yazışmaları günü gününe kaydetmesi ve harbin gidişatını çok iyi okuyup üstlerini, muhtemel bir yenilgi ve hezimet konusunda uyarılmış olması gelir. Fakat ordunun içinde bulunduğu maddî ve manevî zaafılar, askerinin aç, susuz ve perişan bir halde oluşu, siyasî çekişmeler, ulaşım sıkıntısı, malzeme yetersizliği gibi yenilgiyi hazırlayan nedenler bu felaketi netice vermiştir. Abdullah Paşa'nın hatıratı, 20. yüzyılın başında Osmanlı Devleti'nin yaşadığı acı savaş tecrübesinin ibretli vesikalarındandır. Hatıratı önemli kılan diğer bir nokta da şudur: Bilindiği gibi hatıratların olaylar karşısında şahsî bir müdâfaa, sübjektif bir mütâlaa ve objektiflikten uzak olması cihetleri en önemli kusurlarındandır. Abdullah Paşa gelebilecek tenkitlere meydan vermemek için harp esnasındaki yazışmaları günü gününe hatıratına kaydetmiş, şahsî yorum ve mülâhazalarını bu belgeler üzerine yapmıştır. Bununla beraber, Abdullah Paşa'nın hatıratını biraz da müdâfaa niyetine aldığı da gözden kaçırılması gereken bir gerçektir.

Eseri yayına hazırlarken Osmanlı Türkçesi ile yazılmış, 1336 tarihli ve Erkân-ı Harbiye Mektebi Matbaası'nda İstanbul'da basılmış olan 232 sayfalık nüshayı esas aldık. Abdullah Paşa'nın

hatıratı üzerine İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı'nda 1991 yılında bir yüksek lisans çalışması yapılmıştır. Çalışmamız esnasında bu tezden de faydalandık. Açıkça söylemek gerekirse kıymetli bir emeğin ürünü olan bu çalışmanın birçok hataları, eksiklikleri bulunmaktadır. Tezi incelerken birçok bölümün atlanmış olduğunu, bazı kelime ve terkiplerin yanlış okunduğunu gördük. Bununla birlikte konuyla ilgili detaylarda bu çalışmadan da faydalandık. Abdullah Paşa'nın hâtıratı, Balkan Harbi'ne dair önemli bir vesika niteliğinde olduğundan eseri neşre hazırlarken Osmanlı Türkçesi ile yazılmış nüshayı, imlâya esas aldık. Ancak günümüzde ifadesi değişmiş bazı kelime ve terkiplerde imlâ noktasında tasarrufta bulduk.

Eserde adı geçen şahıs, mekân ve dönemle ilgili bazı kavramları dipnotlarla zenginleştirdik. Eseri hazırlarken en çok zorlandığımız meselelerden birisi, yer isimlerinin doğru imlasıydı. Bu meselede mümkün olduğu kadar kaynaklara müracaat ederek doğru imlâyı bulmaya çalıştık. Buna rağmen emin olmadığımız yer imlâları da eserde mevcuttur. Bu sıkıntının izalesi için gerekli gördüğümüz yerleri terim anlam, yer adı ve şahıslara dair dipnotlarla açıkladık. Giriş bölümündeki Balkan Harbi'ne ve Abdullah Paşa'nın hatıratına dair değerlendirmeye yazısı hatıratı bir girizgâh niteliği taşımaktadır. Okuyucular, Balkan Harbi ile ilgili bazı belge ve bilgileri de eserin ekler bölümünde bulabilecektir. Neticede evlad-ı vatana bir kumandanın yadigârı ve ibret vesikası olan bu eseri yayına hazırladık. Titiz çalışmamıza rağmen gözümüzden kaçmış birtakım hatalarımız olabilir. Bu hatalardan dolayı dikkatli okuyucularımızın nazar-ı insafına sığınıyoruz. Son olarak Balkan Harbi'nde vatan uğrunda canını feda eden aziz şehitlerimizi,

komutanlarımızı rahmetle yâd etmeyi bir vecibe biliyoruz. Bir daha bu denli millî bir felaketin yaşanmaması temennisiyle...

Tahsin Yıldırım-İbrahim Öztürkçü
Çamlıca, Ekim 2011

Giriş: **Balkan Harplerine Dair**

Osmanlı Devleti 1839 Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile büyük güçlerle olan ilişkilerine yeni bir boyut kazandırmıştır. 1856 tarihli Paris Konferansı'nda büyük güçler Osmanlı Devleti'ne Rusya karşısında destek olmuşlardı. Fakat bu konferansın kararları 1870'ten itibaren Rusya tarafından ihlal edilmeye başlanmıştı. Özellikle 1871 senesinde Fransa-Prusya arasındaki savaşta, Fransa'nın yenilgisiyle birlikte Almanya güçlü bir devlet olarak ortaya çıkmıştı. Bunun sonucunda da Avrupa'nın güç dengesi ve uyumu bozulmuştu. Avrupa'daki güç dengesinin değişmesiyle birlikte Rusya, Osmanlı Devleti'ne karşı harekete geçmeye başlamıştı. Avrupa'da yeni dengeler oluşurken bu tarihe kadar özellikle İngiltere tarafından kısmen ve işine geldiği zaman desteklenmiş olan Osmanlı Devleti yavaş yavaş dış siyasette yalnızlığa itilmiştir.

1683 Viyana kuşatmasının yenilgisiyle başlayan Osmanlı dış politikasındaki gerileme, 1877-1878 [93 Harbi] bozgunundan sonra büyük boyutlara ulaşmıştı. Artık Osmanlı dış

24. *Sebîürreşâd*, “Vesâ’ik-i Târîhiye”, 7 Zilkade 1330/4 Teşrîn-i evvel 1328, aded 33-290, cilt III-IX.
25. *Sebîürreşâd*, “Şuûn”, 20 Eylül 1328/1330 Şevval 22, c. III-IX, s. 99.
26. Sezen, Tahir, *Osmanlı Yer Adları*, BOA Yayınları, Ankara 2006.
27. *Tanin*, “Siyasiyât, İki Politika”, 28 Zilkade 1330, 26 Teşrîn-i evvel 1328, 8 Teşrîn-i sâni Efrençiyeye 1912.
28. Şehbenderzâde Filibeli Ahmet Hilmi, *Muhâlefetin İflası*, (Sadeleşiren: Ahmet Eryüksel), Nehir Yayınları, İstanbul 1991.
29. Şeyhülislâm Cemaleddin Efendi, *Siyasî Hatırâtım* (Haz: Selim Kutsan) Nehir Yayınları, İstanbul 1990.
30. Tükin, Cemal, *Balkan Harbi'nin Teşekkülü ve Bu Harbin Zuhuru*, Ankara 1939.
31. Tunca, Murad, *Türk-Bulgar Harbi (1912*1913)*, *Balkan Harbinde Lüleburgaz-Pınarhisar Muharebeleri*, İstanbul 1945.
32. Türkgeldi, Ali Fuad, *Görüp İşittiklerim*, Ankara 1984.
33. T.C. Genelkurmay Harb Tarihi Başkanlığı, *Balkan Savaşı (1912-1913)*, Ankara 1975.

Abdullah Paşa
Balkan Harbi
Hâtırâtı

Başlamadan Evvel

Meşhûr Jean Jacques Rousseau İtirâfâtım “Mes Confessions” adlı eserinin mukaddimesinde “*Elimde bu kitâb olduğu halde huzur-ı Rabbülâlemîn’e çıkacağım.*” dediği gibi ben de Dîvân-ı âlî huzuruna bu kitabımla çıktım; bugün pîş-i millete de bu kitabımla çıkıyorum ve yarın da huzûr-ı Rabbülâlemîn’e yine bu kitâbımla çıkacağım.

Ben burada her şeyi olduğu gibi, bütün hakâyıkıyla meydana koyuyorum. İsterim ki diğer kumandalara memur olan arkadaşlarım da tıpkı benim gibi, hareketlerinin hasenât ve seyyiâtını gizlemeyerek ve te’vîl ve tahrîf etmeyerek meydâna koysunlar. Ta ki bidâyet-i Meşrûtiyet’ten beri dūçar olmakta bulunduğumuz acıklı ziyanların ve nâ-kâbil-i tamir felâketlerin esbâb ve avâmili¹ meydâna çıksın ve milletle hükümet de bu gibi fenalıkların tekerrürünü men edecek çareler elde edebilsin.

Maksadım kimseyi tecrîm² ve itham etmek değildir. Ancak bana isnâd ve tahmîl edilerek, altı seneden beri bütün ağırlığıyla

¹ Sebep ve etkenleri.

² Suçlamak.

üzerime çökmüş olan mesuliyetlerin şekil ve mâhiyetini meydana koymak ve artık bundan ziyade tahammülüm kalmadığını efrâd-ı millete ve bütün dünyâya anlatmaktır.

Bu kitâbı okuyacak olanlara hitâb ediyorum:

Yazdıklarımında zerre kadar iştibâhı olanlar Dîvân-ı Harb evrâkının neşre ve ilanını hükümetten talep edebilirler. Bu eserde vesâike müstenid olmayan hiçbir vak’a bahse geçirilmemiştir. Bu vesâikin cem’ ve tasnifi hususunda bana pek çok muavenetleri sebk etmiş olan Erkân-ı Harbiye Miralayları Feyzi ve Sedat Beylere teşekkürle isimlerini eserime kaydetmek isterim.

Balkan Harbi namıyla yazılmış olan bu kitap, muharebenin hitamını müteâkib bir iki ay zarfında ikmal edilmiş ve fakat şimdiye kadar neşrine imkân müsâid olmamıştı. Ancak bugün neşrine başladığım şu eseri asla tadilât ve tashihât icrâ etmeksizin efkâr-ı umûmiyenin huzûr-ı muhâkemesine vaz’ ediyorum. Yalnız hitamında üç fasıl ilave edilecektir ki birincisi Alman Erkân-ı Harbiyesi’nin yanlış malumâta müstenit olarak meydana koyduğu Balkan Târih-i Harbi’nin bazı aksamını takayyüd, ikincisi şu muhârebe-i uzmâda Osmanlı ordusunun harekât-ı sevkü’l-ceşşiyesine³ dair olacak ve üçüncü fasılda “Dîvân-ı Harbim” nâmı altında olup, onu da mütâlaât-ı umûmiye takip edecektir.

*Birinci Ferik Abdullah
Kadıköy, Teşrîn-i evvel 1918*

³ Ordunun hareket tarzı.

İfâde-i Merâm

Altı yüz senelik havâs-ı cengâverânesiyle temîn ve muhâfaza-i mevcûdiyet etmiş olan Osmanlılığa karşı bugün her yerde bir hande-i istihfâf var. Avrupa matbûatı bizi tarîz ve tahkîr için vesîle-cû oluyor. Hattâ samîmiyetlerine itimâd ettiğimiz dostlarımız bizde tebâüd ederek düşmanlarımıza takarrüb ediyor.

Çok yerlerde hükûmetimizin inhitât devrelerinin en dûn kademelerine kadar tenezzül ettiği, milletimizin bütün havâs-ı âliyesini zâyî' eylediği iddiâ olunuyor. Bütün bu tecâvüz ve taarruzlara sebep harb-i ahîr netâyic-i müessife ve müellimesidir.

Muvaffak olsa idik dostluk çehresi gösterenler pek çok olur idi. Şu hâlde hakkımızda verilmekte olan hük-m-i ilcâât-ı tabîattan başka bir şey değildir.

Osmanlı ordusu mağlûb olmuş ise bu felâketin esbâb-ı hakîkiyesi tasdik ve ta'mîk edilmedikçe bütün milletin havâs-ı ber-güzîde-i ahlâkiyesinin iflâsına hükmetmek doğru değildir. Hele bizimle silâh arkadaşlığı edeli henüz yarım asır geçmiş milletlerin bu kadar serî'-i tebdîl-i fikir eylemeleri şâyân-ı

hayrettir. Bu bâbda karâr verebilmek için esbâb-ı mağlûbiyetimizi ta'mîk eylemek şarttır. Bu harbe “Şark Ordusu Kumândanı” sıfatıyla iştirâk etmiş bulunmak hasebiyle cem' eylediğim şu hâtîrât herkesten ziyâde benim için elîmdir.

Hâtîrâtım her hakîkati olduğu gibi ortaya koyacağından felâketin avâmil-i mûcibesini muhtevî ve havâs-ı milliyetimizin tedennî ve tefessühü gibi müddeiyâta bir müdâfaa-i târihiyye hükmünü hâiz olacak ve şahsiyet-i milliyetinin ol bâbdaki tesîrâtını herkese anlatacaktır.

Binâenaleyh bu kitâbın maksûdu mechûlât içinde bize saldıranları tenvîr ile munsıfları hak ve hakîkate imâle eylemektir.

Medhal

Vekâyi’-i harbiye tafsîlâtına girişmezden evvel bu harbi icrâ eden Osmanlı ordusunun hâl ü vaziyet ve kıymeti hakkında temhîdâtta bulunmak elzemdir. Zira vesâitin kıymeti bilinmedikçe göreceği iş hakkında hüküm vermek veya yaptığı teşîri tenkîd ve münâkaşa etmek doğru değildir. Osmanlı ordusunun şöret-i sâbika ve şeref-i hâzirasını ihlâl eden bu acı mağlubiyetin esbabı –nasıl ki muhâsımlarımıza ait muvaffakiyâtın ledünniyâtı onların kırk senelik mesaisinde aranılıyor ise– son harpten ziyade bir ahd-i karîbe ait icraâtta aranılmalıdır.

Efrâd-ı millette fedâkârlık ve cengâverlik hissiyâtı ne derecede bulunursa bulunsun ordu lâyıkiyla ihzâr edilip kıymet-i lâzimesini iktisâb eylemedikçe mefrûz olan mevcûdiyetinden parlak muzafferiyetler talep olunursa “mucize” istenilmiş olur. Zirâ bugünkü âlât-ı harbiyeye karşı münhasıran kahramanlık ile ihrâz-ı galebe devirleri çoktan geçmiştir. Hükûmetin mukadderâtını yed-i mesûliyetlerinde bulunduran ve bulundurmuş olan zevâtın taksîrâtından mütevellid felâketleri kanıyla, mâl ve canıyla olduğu gibi şeref ve nâmûsuyla dahi ödemeye millet-i Osmâniye’nin artık tâkati yoktur. Orduyu mağlûb

eden sebab-i aslî zan ve hüküm olunduğu gibi Osmanlılık havâssının tedennî ve tefessühünde değil ordunun kıymet-i harbiye-i lâzimeyi hâiz bulunmadığındadır. Acaba Ordu-yı Osmânî ne için kıymet-i harbiye-i lâzimeyi iktisâb edememiştir? Bunu tedkîk için târihin mensî kalan sahîfelerine kadar rücûdan vazgeçerek yalnız Osmanlığa bir devre-i cedîde-i hayâtiye küşâd eden Meşrûtiyet’in arefesi olan senelere kadar infâz-ı nazar etmek kifâyet eder.

Sultân Hamîd Zamanında Ordu

Sultân-ı mahlû’un, şiddetli sulh ve müsâlemet taraftârı olmakla beraber bunun lüzûm-ı istikrârının zamân-ı kavîsi⁴ olan ordunun ıslâh ve tekemmülü husûsunda ihtiyâr-ı fedâkarîden çekinmesi ve buna mukâbil harîs komşularımızın bu husûsta lâ-yenkati⁵ cehd ve ikdâm eylemesi hükûmet-i sâbıkanın zâten pek zaîf olan mevki-i siyâsiyesini büsbütün sarmış idi. Filhakîka esâsât-ı sâbıkaya merbût kalınmak üzere ordunun tensik ve techîzi için pek çok paralar sarf edilmiş ve muallim sıfatıyla Alman zâbitânı celb edilmiş idi. Bu icrââtın heyet-i umûmiyesinde rûh-i mâdde hüsn-i niyete mübtenî olmayıp

⁴ Metinde geçen “zamân” kelimesi, Arapça «ض» “dad” harfi ile yazılır ve bildiğimiz vakit, süre anlamına gelen zaman/zeman kelimesinden farklı olarak “kefil olma, kefillik, bir şeyin mislini veya değerini vermek üzere zarara karşı kefil olma, garanti” gibi anlamlara gelir. Bu iki kelimenin metinde karışmaması için vakit, süre anlamında gelen kelimeyi «zaman», kefil olma, garanti anlamındaki kelimeyi de «zamân» imlasiyle kullanmayı uygun bulduk. Bkz. Şemseddin Sami, *Osmanlıca Kâmûs-ı Türkî-Tıpkıbasım, Çağrı Yayınları*, İstanbul 1996, s. 854.

⁵ Kesintisiz, sürekli.

- 2- Birinci emirde kolordulara takib edecekleri yollar gösterildiği hâlde müteâkib talimâtta bu yolların keşf ve intihâbı ve tamiri vazifesi Birinci Şark Ordusu'na veriliyor.
- 3- Gerek kolordular ve gerek süvârî fırkasının kendiliğinden yapması lâzım mevâdda âid tafsîlâtla evâmir ve talimât iğlâk edilmiş bulunuyor.

Ordu karârgâhı Çorlu'da birinci emri aldığı zaman bu emrin kolordulara da tebliğ edilmiş olduğunu istihbâr etmişse de ihtiyâten yine kolordulara da göndermiş ve 21 Teşrîn-i evvel 328'de Çerkesköyü'ne nakletmişti.

Ric'at hakkındaki ilk tertîbâta göre kolordulara icâb eden tedâbîre tevessüle çalışılmış ise de kıtaât Ergene hatında durmaksızın verilen istikâmetlere dökülmüşlerdi. Bu sebeble ikinci emirle itihâzı emrolunan tertîbât temenniden ibâret kalmış idi.

Kolordular nezdindeki irtibât zâbitleri vâsitasıyla kolorduların düşman tarafından taciz olunmaksızın çekilmekte olduğuna kanâat getiren ordu karârgâhı 22 Teşrîn-i evvel'de Başkumandanlık emrine tevfikân Çerkesköyü'nden Hadımköyü'ne hareket etti. 23 Teşrîn-i evvel'de mevki-i mezbûra gelmiş idi. Burada karârgâh lağvolundu.

Başkumandan Vekili Nâzım Paşa Hazretleri teşrîk-i mesâî için bil-vâsita arzu gösterdiler ise de vekâyiin tafsîlâtından müstebân olacağı vechile seferberlik bidâyetinden itibâren hükümrân olan nukât-ı nazar ihtilâfından dolayı emir ve kumanda daha ziyâde teşettüte sebebiyet vermemeği de hidmet-i vataniye icâbâtından addettiğim için müşârun-ileyhin teklîfîni bil-mecbûriye reddederek emir ve kumandanı ayrıldım.

Hâtime

Seferberlik bidâyetinden Çatalca hattına ric'ate kadar Şark Ordusu Kumandanlığı'ndaki icrââtım işte bundan ibârettir. Tertîbât ve tedâbir ile bunlara esâs olan nukât-ı nazar ve esbâb-ı mücibeyi olduğu gibi ve muhtelif ahvâl ve vaziyetler hakkındaki mütâlaâtımı garaz u ivaz, tarafgîrlük gibi her türlü şâibelerden âzâde bir sûretle tafsîle çalıştım. Eserimin başlangıcındaki nukât-ı nazarı temîn ve 328 senesi Balkan Harbî'nde Şark Ordusu harekâtının târîh nokta-i nazarından mensî kalan nukâtını meh-mâ-emken¹ tenvîr edebilmiş ise ne mutlu... Burada artık hüküm kârîine kalır.

Başlangıç'ta mevûd üç faslı, bir târîh-i harb şeklini alan kitâbımı iğlâk etmemek ve mütâlaaya heveskâr zevâtı daha ziyâde intizârda bırakmamak için, ayrıca neşretmeyi münâsib gördüm. Ve minallâhî't-tevfik.

*Birinci Ferik
Abdullah*

¹ Mümkün olduğu kadar, olabildiği kadar.

Dizin

1293 Harbi 90

A

Abuk Ahmed/Ahmed Abuk 238,
291, 312, 320, 334, 347, 353,
376, 383
Açeli 218
Açılı 174
Adaçalı 167, 185
Adalar 98, 105
Adana 80, 133
Afyonkarahisan 106, 148, 162, 189,
221, 234, 235, 244, 256, 274
Ahırköy 283
Ahmed Bey Köyü 283, 286, 343,
344, 345, 379, 395, 400
Ahyolu Burgazı 152
Akdere 220
Akçaköy 343, 346, 347, 352, 383,
387, 390, 391, 393
Alacaoğlu 357

Alapa 263
Alaplı 115
Alapya 279, 304
Ali Rıza Bey 336
Ali Rıza Efendi 262
Alpullu 269, 273, 274, 296, 360,
390, 391, 397
Amasya 377
Anadolu 31, 32, 42, 96, 144,
148
Ankara 27, 54, 65, 66, 67, 84,
106, 126, 134, 148, 155, 157,
161, 169, 221, 232, 239, 274,
289, 328, 377
Arab 175
Arabistan 99
Arda 45, 113, 114, 123, 126, 127,
131, 138, 139, 140, 142, 167,
168, 178, 182, 184, 186, 187,
189, 202, 203, 309

Armeşeli 404
Arnavudluk 79, 84, 96, 97, 100,
105, 146
Arnavudluk İsyânı 84
Asılbeyli 189, 196, 263
Aşağı Meriç 183
Atikköy 210
Avâris 150
Avrupa 14, 17, 18, 20, 22, 37, 73,
84, 108, 133
Avusturya 24, 25, 30, 108
Ayân Meclisi 84
Ayân Reisi Ferid Paşa 87
Aydın 377
Aydınlar Harâbesi 175
Aydoğmuş 174, 186
Ayvacık 353, 387
Ayvacıköy 305
Azadlı 113, 115, 131, 137
Azbağ 286, 312, 328, 401

B

Babaeski 45, 49, 100, 104, 106,
124, 126, 131, 137, 139, 140,
141, 142, 146, 148, 162, 166,
172, 183, 190, 191, 201, 205,
221, 238, 240, 253, 254, 260,
261, 262, 268, 269, 272, 273,
275, 277, 278, 279, 290, 292,
293, 305, 391, 397, 399
Bahr-ı Sefid 105, 110
Bahr-ı Sefid Boğazı 105
Bahr-i Siyâh 406

Balkan 13, 14, 15, 18, 19, 20, 21,
22, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 31, 32,
33, 34, 35, 37, 40, 41, 42, 44, 47,
50, 51, 52, 55, 56, 58, 60, 61,
63, 65, 66, 67, 72, 83, 87, 88,
89, 90, 95, 112, 113, 116, 119,
120, 133, 134, 157, 231, 239,
240, 289, 328, 409
Balkanlar 14, 18, 19, 20, 22, 23,
24, 25, 60, 61, 90
Bandırma 145, 388
Başkumandanlık 48, 58, 106, 123,
130, 133, 149, 154, 155, 159, 160,
161, 165, 181, 190, 191, 192,
195, 237, 266, 285, 287, 289,
297, 302, 307, 312, 328, 353,
357, 359, 360, 363, 364, 366,
367, 368, 369, 371, 373, 374,
375, 378, 379, 380, 381, 382,
383, 384, 390, 391, 393, 397,
399, 402, 406, 407, 408
Bedirköy 385
Beyaz Köy 386, 387, 388, 389,
396
Beygölü 186
Bigados 404
Binbaşı Ali Seydi Bey 377
Binbaşı Selâhaddin 386
Birinci Ferik Nâzım 129, 153, 159,
160, 191, 216, 265, 283, 297
Birinci Müfettişlik Kıtâat-ı
Nizâmiyesi 120

Birinci Ordu Müfettişliği 96, 153
Birinci ve Üçüncü Kolordular 104, 121, 193
Borgacı Çiftliği 199
Bornova 352, 389
Bosna Bayırı 150
Bosna Köyü 404
Bostanlı 202, 203, 204, 205, 219, 220, 247, 248, 251, 254
Bostanlı harâbe 220
Boyalık 181
Boyunlu 217
Bulgar 22, 33, 43, 46, 67, 107, 111, 120, 122, 123, 124, 138, 141, 150, 151, 152, 153, 159, 160, 170, 175, 176, 177, 184, 186, 189, 193, 195, 196, 197, 201, 209, 210, 224, 229, 240, 256, 275, 292, 315, 330
Bulgaristan 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 51, 82, 85, 89, 107, 108, 112, 113, 116, 117, 119, 122, 125, 138, 150, 152, 153, 170, 175, 188, 223, 239
Bulgarlaşmış 107
Bursa 28, 101, 126, 147, 149, 374
Bükreş 24, 175
Büyük Çekmece 404, 407
Büyük Derbend 175, 200
Büyük Devlek 238
Büyük Kanlıca 404

C
Cafer Tayyâr 47, 267
Cânib Paşa 341
Cemal Bey 257
Cevâd Bey 262, 376
Cezayir-i Bahr-ı Sefid 147
Cisr-i Mustafa Paşa 113, 114, 117, 167, 193
Cobacı 175
Ç
Çadır-kurumu 174
Çanak 29, 41, 83, 85, 99, 101, 102, 105, 133, 149, 155, 178, 184, 186, 221, 240, 308, 315, 316, 320, 321, 323, 325, 326, 331, 332, 337, 338, 340, 342, 345, 353, 354, 355, 387
Çanakkale 29, 41, 83, 85, 99, 101, 102, 105, 133, 149, 155, 178, 184, 221, 240, 308, 315, 316, 320, 321, 323, 325, 326, 331, 332, 337, 338, 340, 342, 345, 353, 354, 355, 387
Çanakkale Boğazı 83
Çanta 404
Çatalca 22, 33, 40, 89, 114, 128, 157, 231, 328, 360, 403, 404, 406, 407, 409
Çerkesköyü 45, 124, 126, 169, 253, 266, 269, 282, 284, 285, 286, 287, 288, 295, 298, 299, 300, 302, 328, 329, 358, 366,

369, 371, 375, 378, 380, 381, 391, 404, 405, 407, 408
Çeşmeköyü 193, 218, 220, 231, 232
Çifte Höyükler 311, 336, 344
Çiftlik 220, 226, 228, 386
Çilli 174
Çirmen 199
Çongre 43, 286, 288, 307, 308, 313, 332, 346, 355, 356, 357, 358, 363, 372, 373, 394, 400, 401
Çorlu 45, 50, 51, 108, 168, 253, 254, 255, 259, 266, 268, 283, 284, 285, 288, 290, 295, 297, 298, 299, 300, 303, 304, 310, 311, 312, 315, 327, 346, 349, 354, 359, 360, 364, 366, 369, 371, 375, 379, 381, 382, 383, 385, 387, 388, 390, 391, 392, 393, 394, 397, 398, 399, 400, 402, 403, 404, 408
D
Dedeâğaç 116
Demirköy 217
Denizli 126, 377
Dereköyü 150, 186, 193, 195, 202
Dere Mahallesi 193
Dersaâdet 80, 100, 102, 104, 110, 111, 112, 126, 127, 138, 139, 142, 144, 146, 147, 148, 153, 154, 155, 160, 164, 165, 166, 169, 173, 182, 207, 212, 228, 237, 260, 265, 360, 366, 367, 369, 378, 405
Derviştepe 185
Devlet-i Osmâniye 159
Devletliâğaç 113, 138, 202, 219, 220, 243
Dimetoka 111, 112, 114, 115, 118, 119, 127, 138, 140, 183, 209, 329
Dimitriyef 187, 209, 210
Diselya Suyu 275, 279
Divân-ı Muhâsebât 90, 163
Dobniçe 187
Doğanca 199, 200
Dolanderesi 230, 232
Dolan Köyü 244, 245
Dolan Pınar Suyu 242, 245
Don 275
Dördüncü Ordu 80, 320
düvel-i erbaa 85

E
Edirne 23, 24, 31, 81, 82, 85, 90, 92, 99, 100, 103, 104, 106, 107, 109, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 122, 123, 124, 125, 127, 128, 138, 139, 140, 141, 142, 144, 145, 147, 149, 162, 170, 171, 173, 176, 177, 187, 190, 202, 203, 207, 208, 210, 220, 221, 222, 231,

233, 238, 239, 240, 241, 269,
278, 283, 289, 309, 329
Edirne Kalesi 85, 90, 100, 103,
106, 121, 122, 138, 139, 140,
141, 142, 149, 162, 171, 177,
221, 222, 241
Edremit 105, 178, 221
Elvan-dere 174
Ereğli 101, 149, 162, 168, 169,
253, 377, 401, 407
Ergene 54, 111, 112, 123, 124,
129, 134, 141, 253, 254, 266,
282, 283, 284, 285, 286, 287,
290, 291, 294, 298, 300, 302,
334, 335, 359, 360, 368, 387,
398, 399, 400, 403, 404, 406,
407, 408
Erikler 152, 156, 193, 194, 195,
197, 218, 219, 220, 226, 234, 235,
242, 243, 245, 250, 251
Erkân-ı Harbiye Dâiresi 79, 96
Erkân-ı Harbiye Miralayı Şükrü
Bey 162
Erkân-ı Harbiye Reisi Hâdi Paşa
89, 90, 133, 362, 366, 369, 392
Erkân-ı Harbiye Reisi Miralay
Cevâd Bey 96, 133, 335
Esadce 404
Eski Poloz 181, 220, 226, 229,
231, 232, 234, 236, 237, 242,
243, 244, 245, 251
Eskişehir 389
Eski Zağra 138, 141, 185, 187
Evrensekiz 347, 348, 349, 385,
390, 391

F
Ferik Mehmed Şükrü 238
Ferik Nazım 289
Feyzi Bey 295, 298
Fikle 199, 202, 218, 219
Filibe 82, 119, 138, 141, 176, 187
Filibe Başşehbenderliği 82
Fuâd Ziyâ Bey 313

G
Gabrova 186
Gaibler 190, 193, 205, 218, 220,
226, 228
Garb Ordusu 133, 214, 215
Geçkinli 207, 220, 226
General Kotinçef 187
Geredeli 207, 220, 221, 226, 230,
242, 249, 261, 317
Gevgili 220, 262
Göçerler 286, 346, 382, 383, 384,
387, 388, 389, 390, 391, 394,
396, 397, 399
Göktepe 156
Gümülcine 104, 106, 140, 162,
215

H
Habibce 150, 151, 185
Hacı Danişmend 138, 156, 200,
217, 218

Hacılar 185, 187, 381
Hacıaryolu 200
Hacıoba 186
Hadımköyü 283, 298, 404, 405,
407, 408
Hakkı 88, 157, 234, 242, 251, 253,
258, 259, 268, 298, 377
Hamdi Paşa 312, 367, 376
Handaplı 174, 190
Hanlyenicı 217, 218
Harbiye Nezâreti 59, 88, 95, 96,
101, 105, 143, 144, 147, 148,
149, 163, 175, 177, 367
Harmanlı 138, 141, 160, 182,
184, 187, 208
Hasan İzzet Bey 242, 257, 268,
313
Hasantepe 186
Hasköy 46, 105, 112, 119, 121,
122, 123, 129, 134, 135, 137,
151, 152, 154, 168, 171, 172,
173, 174, 182, 183, 185, 189,
190, 199, 201, 204, 205, 207,
208, 210, 220, 228, 238, 241,
262, 275, 278, 281, 368
Has Oba 175
Hassı Dere 220
Havran 96
Havsâ 190, 203, 207, 227, 272,
278
Hayrabolu 273, 334, 390, 391
Hazinedâr 126, 227, 262
Hızır Ağa 238
Hicaz 28
Hilmi Bey 268
Höyük 311, 320, 331, 337, 339,
340
Hürşid 88
Huruşlu 137, 253, 278

I
İlıca Tatarköy 175
Isparta Kula 404
Istranca 107, 110, 112, 113, 115,
117, 360, 392, 397, 399, 407

İ
İhsan Bey 262
İkinci Kolordu 45, 56, 98, 103,
121, 124, 126, 128, 131, 137,
145, 147, 154, 162, 169, 172,
182, 184, 191, 201, 203, 205,
212, 220, 222, 226, 229, 230,
231, 232, 233, 235, 236, 237,
245, 246, 252, 263, 269, 272,
273, 278, 279, 281, 282, 283,
284, 285, 286, 288, 301, 302,
303, 304, 305, 307, 314, 315,
316, 318, 319, 320, 323, 325,
326, 331, 335, 337, 338, 340,
342, 343, 345, 346, 354, 355,
356, 359, 361, 362, 363, 371,
372, 373, 374, 376, 381, 382,
383, 384, 388, 393, 395, 398,
399, 400, 401, 404

İkinci Ordu 31, 80, 81, 82, 83,
104, 157, 289
İkinci Ordu Kumandanlığı 83,
157
İri Oba 175
İslâm 33, 107
İslimiye 138, 141, 152, 187,
209
İstanbul 14, 19, 21, 22, 23, 27,
29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 41,
42, 45, 51, 53, 56, 61, 62, 65,
66, 67, 76, 87, 88, 90, 100, 107,
112, 116, 133, 142, 147, 155,
156, 168, 170, 182, 186, 188,
191, 222, 228, 231, 239, 252,
269, 289, 321, 360
İşkodra 83, 84, 96, 99, 133
İtalya 19, 21, 24, 31, 52, 79, 83,
84, 85, 87, 89, 90, 96, 101, 133,
148, 169
İtalya Harbi 31, 83, 85, 96, 101,
133, 148, 169
İtalyanlar 41, 84
İzmir 31, 34, 44, 80, 85, 87, 96,
98, 99, 129, 133, 146, 352, 374,
389
İzzet Paşa 107, 120

K
Kabaç 125, 126, 127, 130, 131
Kabakçı 404
Kâim-makâm Ali Bey 377
Kaladina Çiftliği 404
Kalkantepe 185
Kamaçlı 190
Kâmil Paşa 86
Karaağaç 42, 43, 207, 252, 253,
272, 278, 281, 282, 284, 286,
288, 290, 291, 292, 294, 296,
297, 298, 300, 301, 302, 303,
304, 305, 306, 307, 308, 309,
314, 315, 316, 318, 320, 324,
326, 327, 330, 332, 333, 335, 337,
339, 340, 343, 354, 375
Kara Alan 175
Karaali 126, 189
Karabağ 199
Karacaköyü 240
Karadağ 19, 20, 21, 24, 31, 51,
83, 84, 85
Karadeniz 128
Karagözler 186
Kara Hamza 217, 242, 243
Kara Hasan 286, 398
Karahisar 155, 169, 173, 234,
242, 273
Kara Klavuz 175
Karakulaç Deresi 230
Karamanca 175, 186
Kara Mehmed 346, 398, 399
Karamüsel 385
Karapınar 273
Kara Sinan Çiftliği 404
Kara Yusuf 206, 238, 240
Karşıdınan 116, 275, 278, 281,
284, 286, 305, 346, 349, 354,

360, 385, 386, 388, 389, 390,
391, 393, 397, 399, 400
Karlıköy 399
Kastamonu 101, 147, 149, 155,
162, 168, 169, 184, 307, 318,
319, 324, 325, 337, 354, 355,
372, 374, 376, 401
Kavak 308
Kavakdere 275, 304
Kavaklı 46, 126, 131, 134, 137,
151, 152, 161, 172, 189, 196,
203, 204, 205, 211, 212, 213,
219, 220, 221, 225, 238, 241, 242,
248, 249, 252, 254, 260, 261, 262,
263, 273, 276, 279, 292
Kayablı 357
Kaymakam Osman Bey 336
Kaypa 219
Kelbe 309
Kemalköy 200
Kemertabya 200
Kervansaray 185
Kırcaali 106, 110, 112, 116, 119,
121, 122, 129, 150, 170, 174, 176,
177, 178, 182, 184, 186, 189, 208,
213, 214, 215, 218, 308
Kırkkilise 45, 51, 92, 99, 100, 105,
110, 111, 112, 113, 117, 122,
123, 124, 125, 126, 127, 128,
129, 130, 131, 134, 135, 137,
141, 142, 152, 154, 156, 158,
161, 168, 170, 171, 172, 173,
174, 183, 189, 191, 193, 194,
195, 196, 197, 201, 202, 203,
204, 211, 213, 219, 221, 224,
229, 233, 237, 238, 240, 241,
242, 243, 247, 248, 249, 250,
251, 252, 253, 254, 255, 256,
259, 262, 265, 267, 269, 271,
274, 276, 278, 279, 290, 292,
295, 297, 305, 309, 329, 358,
360, 368, 391, 397, 399
Kızılağaç 46, 128, 138, 151,
152
Kızıl Yenice 193, 195
Kirazlı Bayırı 174
Kireççi 199
Kiremitli 181, 220, 226, 229, 231,
232, 233, 236, 244, 245
Kirmasti 334, 388
Koca Hızır 207, 218, 262
Koca Yakublu 185
Kofalca 126, 263
Kofciğaz 202
Kolağası Fazlı Efendi 223
Kolağası Şerafeddin Efendi
215
Konya 148, 162, 169, 221, 257,
274, 377, 387
Korape 126, 227
Kosova 80, 231
Koşu Kavak 202
Koyungavur 193, 203, 220, 229,
231
Köstendil 160, 175, 187, 188
Kumsarlar 261

Kurdalan 182
Kurt Kale 167, 174
Kurtköyü 167, 174, 185
Kuzuköy 193
Küçük Devlek 238, 241
Küçük Kanara 174
Küçük Karşıdaran 116, 347, 385, 386, 389
Küçük Ünlü 167, 185, 187, 203, 217
Küstüköyü 185, 187

L
Lahna Paşa 171, 200, 201, 218
Lefece 189, 196, 269, 273
Lefke 187
Levâzımât-ı Umumiye Dâiresi 163
Limni 387
Lozan Muâhdesi 89, 90

M
Mahmutlu 185
Mahmûd Muhtar Paşa 61, 87, 156, 194, 211, 244, 250, 258, 307, 314, 360, 371, 377
Mahmûd Paşa 282, 377
Mahmûd Şevket Paşa 88, 90, 91
Makedonya 19, 24, 41, 44, 65, 107, 116, 117, 118, 128, 188
Makedonya Ordusu 118
Malisör İsyânı 83

Malkoçlar 174, 185, 194, 197
Manastır 150, 267, 275
Manika Deresi 253
Maraş 207
Marmara 21, 42, 102, 403, 406
Maydos 145, 148, 169
Meclis-i Mebûsân 84, 85
Meclis-i Millimiz 84
Meç 210
Mehmed Hüsni 316
Menzil Müfettişliği 391
Meraclar 238, 241
Meriç 13, 24, 107, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 119, 123, 127, 140, 141, 142, 176, 177, 178, 182, 185, 187, 189, 200, 203, 252, 272, 309
Mesta Karasuyu 119
Mestanlı 305
Meşe Çiftliği 391, 398
Meşinli 346, 385, 386, 388, 389, 390
Meşrûtiyet 38, 71, 76, 77, 78, 79, 84
Mezargedik 175
Midye 23, 375, 384, 398
Mihaliç 185
Miralay Ali Rıza Bey 376
Miralay Edhem Bey 377
Miralay Necib 318, 321, 326
Mirlivâ Hakkı 248, 252
Mirlivâ Pertev 287
Mirlivâ Sâlih Paşa 376

Morava 188
Muhiddin Bey 321
Muradlı 49, 124, 127, 132, 166, 215, 273, 381, 387
Musa Beyli 206
Mustafa Paşa 87, 114, 133, 150, 151, 174, 187
Musuç 218, 220
Mülâzım Cemâl Efendi 167
Mülâzım Mehmed Efendi 218
Mülâzım Nihâd Efendi 191
Müsellim 285, 286, 288
Müslüman 23, 197, 214, 229

N
Naçak 131, 137, 253, 261, 279, 282
Nâfia Nezâreti 59, 144
Necib Bey 56, 323
Niş 188
Nişân-ağacı 174
Nüreddin Efendi 337

O
Oflahanlı 185
Ofluhan 167
Ohlas Çiftliği 283, 346, 387, 399
Ortakçı 218
Ortaköy 114, 126, 202, 274
Osmancık 275, 305
Osmanlı 13, 14, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 37, 38, 39, 41, 44, 46, 47, 48, 51, 52, 55, 58, 61, 62, 63, 65, 66, 67, 72, 73, 75, 79, 84, 86, 87, 89, 95, 100, 112, 113, 122, 129, 190, 215, 231, 269, 283, 286, 316, 317, 330, 343, 344, 345, 346, 347, 352, 357, 382, 383, 384, 387, 388, 390, 393, 395, 399, 402
Osmanlılık 37, 39, 73, 76
Osmanlı (Osmancı) 190
Osman Paşa 28, 87, 260

Ö
Öksüzce Köyü 404
Ömerli 404
Ömer Yaver 291, 327, 395, 396
Ören Harâbe 332

P
Papaz Köyü 193
Paris 17, 187, 289
Paşaköy 152, 230, 283, 343, 347, 352, 383, 391
Paşmaklı 186
Pavli 45, 124, 131
Pavliköyü 45, 124, 142
Petra 193, 194, 195, 220, 229, 234, 243, 245, 248, 250, 251, 256
Plevne 122, 187, 209
Poyralı 384
Pravadi Suyu 275, 279
Prevadi 219

Preveze 80
Prusya 17, 79

R

Ragoç 186
Raklıca 220, 229
Reşadiye 185
Rodop 110
Rojn 174, 186
Romanya 24, 188, 231
Rum 107
Rumbeğen 138
Rumbeylik 152
Rumeli 13, 21, 23, 42, 52, 88, 90,
95, 96, 97, 101, 117, 120, 125,
128, 153, 160, 215
Rumeli-i Şarkî 117, 128, 129,
160
Rumeli Ordusu 215
Rumeli Şark Ordusu 101, 125,
153
Rumköyü 152
Ruscuk 187

S

Sadrızam Gazi Paşa 89
Sakızköy 283, 286, 305, 306, 307,
311, 315, 316, 317, 320, 321, 324,
331, 332, 333, 336, 338, 339,
340, 341, 344, 345, 381
Samakov 113
Samane 126
Samsun 101, 149, 162, 169, 377

Sânî Pertev Bey 133
Saranlı Çiftliği 304, 309, 315
Saray 43, 206, 268, 274, 287, 308,
312, 398, 399
Saray Akpınar 206
Sarı Danişmend 200
Sarı Talışman 217
Satıköy 316, 327, 342, 343, 379
Sazlıdere 119, 220, 228
seferberlik 20, 21, 40, 48, 52,
55, 59, 60, 85, 86, 95, 97, 100,
101, 102, 103, 104, 106, 112,
121, 122, 123, 124, 144, 163,
166, 201, 408
Selâhaddin Bey 299, 387
Selanik 44, 85, 119
Selbeküm 174, 185
Seveti 175
Seymen 217, 218, 220, 226, 233,
236, 237, 244, 246, 403, 404,
407
Seymenli 119, 126, 129, 170,
175, 177, 181, 183, 187, 208,
209, 210
Sırb 107, 159, 188
Sırbistan 18, 19, 20, 21, 24, 29,
85, 153
Sırbıye 108
Silistre 122, 152
Silivri 253, 403, 404, 405, 407
Simav 272, 327
Sinanlı 286, 353, 379, 383, 391,
395, 399, 400

Sinekli 404, 405
Sofular 353, 361, 379, 382, 383,
384, 389, 390, 391, 393
Sofya 108, 113, 117, 187, 308,
377
Soma 145
Söğün 199
Sultan Çiftliği 309
Sultân Hamid 38, 76
Suriye 80, 84, 98, 105
Suriye vukûâtı 84
Susuz Müsellim 334, 335, 385
Süloğlu Çiftliği 137, 138, 141,
173, 217, 219, 220, 226, 245,
246, 261
Sürgün Köy 404
Şalâplar 126, 137

Ş
Şark Meselesi 212
Şark Ordusu Kumandanlığı 32,
35, 40, 91, 92, 106, 134, 156, 159,
191, 193, 209, 227, 230, 231, 234,
236, 238, 242, 243, 244, 251,
265, 266, 282, 286, 288, 290,
297, 299, 302, 303, 307, 312,
313, 318, 319, 320, 324, 326,
328, 329, 333, 337, 347, 348,
354, 357, 362, 366, 371, 372,
375, 379, 381, 383, 386, 392,
395, 397, 400, 403, 409
Şemni 187

Şevket Turgûd 231, 236, 245,
291, 319, 320, 325, 338, 340,
342, 355, 372, 376, 401
Şevki Bey 339, 379
Şeyhülislâm Cemâleddin Efendi
87
Şumnu 122, 209
Şükrü Paşa 206, 220, 240

T
Talan 116, 304
Talan Deresi 116
Tamraş 119
Taptik 126, 131
Taraklı 175
Taşlı Müsellem 200, 220
Taş Tabya 256, 257
Tatar 185
Tatarlı 304, 305, 343, 346, 349,
353, 361, 366, 369, 379, 381,
383, 387, 388, 391, 392, 393,
395, 398, 399, 400, 401
Tatarlı Çiftliği 304
Teke Suyu 194, 225, 248, 275
Tekfurdağı 45, 49, 51, 98, 101,
145, 147, 148, 149, 155, 162, 165,
168, 169, 182, 266, 273
Terkos 157, 407
Teşkilât-ı Esâsiye Nizâmnameşi
121
Tezelcik Bayırı 150
Tımreş 46, 152

Tirnova 113, 119, 129, 170, 175,
177, 181, 183, 208, 209, 210
Tirnovacık 113, 156, 193, 202
Timurhanlı 220, 226
Tokucak 126, 137, 220
Topçuköyü 286, 343, 346, 354,
361, 363, 372, 374, 382, 391,
400, 401
Trablusgarb 84, 88, 89
Trabzon 27, 377
Trakya 24, 31, 35, 41, 44, 52,
107, 109, 112, 118, 125, 126,
150, 157, 187, 208, 231
Trakya Ordusu 109, 118
Tunca 45, 67, 110, 112, 113, 115,
123, 127, 138, 139, 140, 141, 152,
153, 160, 167, 168, 170, 174,
175, 176, 177, 178, 182, 183,
185, 187, 189, 191, 200, 201,
202, 203, 206, 208, 209, 210,
212, 218, 219, 220, 237
Turgûd Paşa 84, 155, 231, 288,
342, 374
Türk Beyi 253, 260, 261, 271,
272, 278, 281, 282, 283, 290,
302, 304, 305, 307, 315, 319,
326, 327, 339
U
Ulah 107
Ulu Paşa 190, 263, 274, 278,
279, 281
Umûmî Seferberlik 55, 95
Umurca Çiftliği 340, 344
Umur Fakih 46, 151, 152
Usturuma 187
Uşak 126, 146, 161, 168, 169,
221, 271, 272, 278, 281, 307,
327, 339, 341, 351, 374, 376,
377, 379, 383
Uzunhacı 284, 285, 305, 306,
308
Uzunköprü 45, 124, 126, 141,
142, 173, 272
Ü
Üç tepe 175
Üçüncü Kolordu 43, 45, 61, 99,
103, 106, 124, 126, 131, 137,
145, 148, 156, 157, 158, 161,
163, 172, 181, 189, 193, 194,
195, 196, 197, 203, 204, 205,
206, 211, 220, 224, 226, 229,
232, 233, 234, 241, 243, 244,
245, 246, 250, 251, 252, 253,
255, 257, 258, 259, 262, 267,
268, 269, 274, 279, 281, 282,
283, 284, 285, 286, 305, 306,
307, 308, 312, 313, 314, 372,
373, 377
Üçüncü Kolordu Kumandanı
61, 156, 194, 205, 211, 244,
258, 307, 314
Üçüncü Ordu Müfettişliği 80

V
Vaysal 167, 187, 193, 203, 218
Veli Meşe Çiftliği 399
Vişana 17, 29, 175, 239
Vize 47, 112, 113, 114, 115, 117,
118, 132, 137, 156, 162, 170,
172, 173, 251, 256, 257, 258,
259, 267, 268, 274, 281, 282,
285, 286, 288, 292, 305, 306,
307, 312, 313, 328, 357, 362,
369, 375, 384, 398, 399
Y
Yahşi Beyli 185
Yahyalı 186
Yakacık Kalesi 186
Yanbolu 170, 193, 208, 213,
218
Yaver Paşa 58, 156, 182, 213,
215, 250, 339, 341, 342, 344,
345, 364, 380, 381, 383
Yemen 44, 79, 80, 82, 83, 96, 98,
99, 147, 148, 169
Yenice 112, 121, 125, 126, 131,
137, 189, 193, 194, 202, 203,
220, 221, 222, 225, 226, 228,
230, 231, 233, 239, 246, 248,
249, 250, 251, 252, 253, 260, 261,
262, 278, 295, 297, 329
Yeniler Köyü 351, 352
Yeni Mahalle 126, 137, 186,
196, 305
Yenipazar 188
Yondalı 205
Yondela 252, 253
Yovanköyü 304
Yörüktepe 336
Yuvalı 286, 346, 399
Yüzbaşı Abdi Efendi 377
Yüzbaşı Basri Efendi 377
Yüzbaşı Necati Efendi 268
Z
Zalof 173
Zeki Bey 295, 296, 297, 298,
301
Zirkoviç 188
Ziya Paşa 299

1328 Balkan Harbi'nde
Şark Ordusu Kumandanı
Abdullah Paşa'nın
Balkan Harbi
Hâtırâtı

2012 yılında Balkan Harbi'nin, daha doğru ifadesiyle, Balkan hezimetinin 100. yılını idrak edeceğiz. Hakiki vukuatı kaydeden tarih, milletlere aynı zamanda nelerden ders almaları gerektiğini de gösterir.

Balkan Harbi üzerine yazılmış mevcut kaynaklar içerisinde kanaatimizce en önemlisi Şark Ordusu Kumandanı Abdullah Paşa'nın hatıratıdır. Bu hatıratı önemli kılan sebeplerin başında, Abdullah Paşa'nın Şark Ordusu Kumandanı olarak harbin bütün safhasını yaşamış olması, bütün yazışmaları günü gününe kaydetmesi ve harbin gidişatını çok iyi okuyup üstlerini, muhtemel bir yenilgi ve hezimet konusunda uyarılmış olması gelir. Fakat ordunun içinde bulunduğu maddî ve manevî zaafılar, askerın aç, susuz ve perişan bir halde oluşu, siyasî çekişmeler, ulaşım sıkıntısı, malzeme yetersizliği gibi yenilgiyi hazırlayan nedenler bu felaketi netice vermiştir. Abdullah Paşa'nın hatıratı, 20. yüzyılın başında Osmanlı Devleti'nin yaşadığı acı savaş tecrübesinin ibretli vesikalarıdır. Hatıratı önemli kılan diğer bir nokta da şudur: Bilindiği gibi hatıratların olaylar karşısında şahsî bir müdafaa, sübjektif bir mütalaa ve objektiflikten uzak olması cihetleri en önemli kusurlarındandır. Abdullah Paşa gelebilecek tenkitlere meydan vermemek için harp esnasındaki yazışmaları günü gününe hatıratına kaydetmiş ve şahsî yorum ve mülahazalarını bu belgeler üzerine yapmıştır. Bununla beraber, Abdullah Paşa'nın hatırasını biraz da müdafaa niyetine aldığı da gözden kaçırılmaması gereken bir gerçektir.

kitapadresi.com
İnternetteki kitap adresiniz